

Bebes Zoltán

Csődbüntett - csődbűncselekmény

A gazdasági bűnözés elleni küzdelem, mint a gazdasági élet kifehérítésének egyik eszköze aktualitásához mérten terjedelmében is jelentős részét képezi a Btk. 2007. június 01-én hatályba lépő módosító rendelkezéseinek.

A módosítás a korábban 290.§ (5) bekezdésében megfogalmazott felszámolási eljárás megghiúsításával járó csődbüntett büntetnének törvényi tényállását egészében áttemelte a Btk. 289.§ (3) bekezdésébe, s ott a számvitel rendjének megsértése vétség elnevezéssel látta el.

Kérdés az, hogy e bűncselekmény enyhébb módon történő megítélése, és enyhébb jogkövetkezményekkel való fenyegetettsége az általa sértett, illetve veszélyeztetett társadalmi viszonyokra való tekintettel indokolt-e.

A laikus számára a Cstv.-ben előírt beszámolókészítési, leltárkészítési és egyéb tájékoztatói kötelezettségek teljesítésének elmulasztása, s ezzel a felszámolás eredményének megghiúsítása egy szórakozott, hanyag személy szándékos mulasztásának tudható be, azonban e mulasztás az esetek túlnyomó részében nem az elkövető hanyagságának köszönhető.

A bűncselekmény elkövethető természetesen eshetőleges szándékkal telített mulasztással is, mely esetben ténylegesen indokolt lehet a magatartás vétségként történő kezelése, tekintettel arra, hogy a felszámolási eljárás így részben a büntetőeljárásnak, esetleg annak keretein belül fogatosított kényszerintézkedéseknek (pl. a felszámolás alatt álló vállalkozás könyvvezetésének lefoglalása) köszönhetően mégis lefolytathatóvá válik, a bűncselekmény bírói gyakorlatnak megfelelő befejezetté nyilvánítása ellenére. Ebben az esetben az is indokolhatja a bűncselekmény más elnevezését és vétségként való minősítését, hogy az elkövető az eredmény megvalósításával a felszámolás alatt álló gazdasági társaság vagyoni helyzetének megismerését teszi lehetetlenné a felszámolóbiztos számára.

Érdekes, hogy a gazdálkodó vagyoni helyzetének áttekinthetlenné, ellenőrizhetlenné tétele e jogszabályi rendelkezés szerint enyhébben minősül a felszámolási eljárás során, mint a vállalkozás rendes működésének keretein belül, hiszen ezt az eredményt a jogalkotó a (4) bekezdésben már magasabb büntetési tétellel fenyegetett büntettként értékeli, holott a hitelezők kielégítésének igénye pont ennek ellenkezőjét tenné indokolttá.

Eshetőleges szándékkal való elkövetés esetén - ha már indokot keresünk a bűncselekmény enyhébb minősítésére- megkérdőjelezhető lehet a cselekmény bűncselekményként való minősítése is. Ezekben az esetekben ugyanis a felszámolóbiztos viszonylag könnyedén megelőzhetné a bűncselekmény elkövetését ha nem csupán postai úton, hanem személyes látogatás keretein belül is felvenné a kapcsolatot a felszámolás alatt álló szervezet képviselőre jogosult tagjával, könyvelőjével, így ha adott esetben az elkövető nem is teljesítené a Cstv.-ben írt kötelezettségeit, a felszámolóbiztos e nélkül is képes lehetne a társaság vagyoni elemeinek megismerésére, a felszámolási eljárás lefolytatására. A felszámolási eljárás lefolytathatósága esetén pedig nem lenne megállapítható a tényállásban megfogalmazott eredmény, ezzel a bűncselekmény elkövetése.

A cselekmény eshetőleges szándékkal történő elkövetésének fenti módon való értékelése a bírói gyakorlatban is visszatükröződik, hiszen e cselekmények miatt kiszabott legsúlyosabb büntetés talán a szabadságvesztés felfüggesztése volt.

Érdemesebb azonban a bűncselekmény egyenes szándékkal való elkövetését górcső alá venni, mely esetben a bűncselekmény valójában a garázdasághoz hasonlóan egy olyan magatartás büntetni rendelése, melyet a jogalkalmazó egy súlyosabb bűncselekmény bizonyíthatatlansága, megállapíthatatlansága esetén is alkalmazhat az elkövetővel szemben.

A bűncselekményt egyenes szándékkal az követi el, aki tisztában van azzal, hogy mulasztásával a felszámolás ellehetetlenül, mivel a felszámolás alatt álló szervezet vagyoni elemei a felszámolóbiztos számára megismerhetlenné válnak, és ezt az ellehetetlenülést az elkövető kívánja.

Az elkövető kívánhatja az eredményt természetesen merő szentimentalitásból, mely szerint esetleg ragaszkodna az általa már jól megszokott és szeretett cégnévhez, ez azonban semmiképpen nem lehetne hosszú távú, hiszen a felszámolás egyszerűsített módon való befejezését követően azt a cégnyilvántartásból mindenképp törölnék.

A felszámolás megakadályozásának ésszerűbb oka, hogy az elkövető a birtokába, bár a felszámolás alatt álló vállalkozás tulajdonába került vagyontárgyakat nem szeretné elkótyavetyélve a hitelezők kielégítésére feláldozni, ezért inkább a könyvvezetés éltüntetésével, megsemmisítésével azokat megismerhetetlenné próbálja tenni a felszámolóbiztos számára. Ha az elkövető e cselekménye sikerrel jár, akkor egy enyhébb büncselekmény felvállalásával titokban tarthatja a fedezetelvonó csődbüncselekmény elkövetését, a pénztárhelyzet esetleges már korábban megvalósított elsikkasztását, adócsalások elkövetését.

Jelentősen átalakult a Btk. 290.§ -ban szabályozott, korábban csődbüntett nevet viselő csődbüncselekmény tényállásával büntetni rendelt cselekmények köre.

Az utóbbi években az e büncselekmény üldözésével foglalkozó nyomozó hatóságok bizonyítási tevékenységének lényeges elemévé vált a közgazdasági értelemben vett (tehát nem a bíróság által megállapított és jogerőre emelkedett) fizetéseképtelenség tényének és időpontjának bizonyítása, melynek függvényében lehetett minősíteni a felszámolási eljárással érintett gazdálkodó képviselőjének azon magatartását, mellyel a hitelezőinek kielégítését megghiúsította.

Felmerül azonban a kérdés, hogy Btk. módosításának köszönhetően csődbüncselekmény néven büntetendővé vált azon magatartások, melyekkel már a fizetéseképtelenné válást megelőzően az elkövető megghiúsította hitelezőinek kielégítését, nem voltak-e már korábban is eléggé súlyosan szankcionáltak a büntetőjog eszközeivel.

A csődbüncselekmény elkövetési magatartásai lényegében megegyeznek a korábban csődbüntettként szabályozottával, azzal a különbséggel, hogy a jogalkotó most az első bekezdésben az elkövető által ezeknek már a fizetéseképtelenné válását megelőző kifejtését fogalmazza meg, bár olyan időpontban amikor a gazdálkodó vagyoni helyzete fizetéseképtelenséggel fenyegetett.

A fenti időpontot a jogalkotó részletesebben nem határozza meg, ehhez iránymutatást más jogszabályban sem kapunk, így kénytelenek vagyunk ismét a közgazdaságtan művelőinek értelmezéséhez fordulni, akik képviselőként azt kétségtelenül a nyomozások során igénybe vett könyvszakértők fogják megállapítani növelve leterheltségüket, valamint természetesen a vizsgálatok bűnügyi költségeit, melyeknek az elkövető általi megtérítésére meglehetősen ritkán kerül sor.

A közgazdászok értelmezéséhez fordulva a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet lehet a gazdálkodónak minden olyan üzleti tevékenysége, melynek során a kötelezettség alapításakor, illetve az adójogviszony alanyává válásakor a kötelezett pénztári és banki pénzkészlete nem haladja meg az üzletkötéskor előre látható kötelezettség mértékét.

Fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet tehát megállapítható a gazdálkodó szinte teljes tevékenysége során, ha csak nem rendelkezik akkora pénzeszközzel, mely a vállalt kötelezettségeit a tevékenységből származó bevétel nélkül is fedezni tudja. Ez a fizetéseképtelenséggel fenyegető állapot a kis- és középvállalkozások esetén szinte állandósultnak tekinthető.

Fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben tehát büncselekmény a gazdálkodó képviselőjének azon magatartása, mellyel a tartozás fedezetéül szolgáló vagyont elrejt, eltitkolja, legalább a hitelezői kielégítés megghiúsításának eshetőleges szándékával.

A fenti magatartás büntetéssel fenyegetettségét az elkövetőnek felvállalni nyilván akkor éri meg, ha az eltitkolt, elrejtett vagyon nagyobb anyagi értéket képvisel, mely vagyontárgyat a gazdálkodónak korábban meg is kellett szereznie.

A vagyontárgy eltitkolását úgy tudja megvalósítani, ha azt a gazdálkodó könyvvezetésébe, nyilvántartásába egyáltalán nem vezeti be, így viszont a gazdálkodó vagyont, a hitelezők követeléseinek biztosítékát, a büncselekmény elkövetési tárgyát akkor képezheti, ha annak megszerzése a gazdálkodó vagyonához, tevékenységéhez köthető.

A büntetőjog szempontjából tehát egyrészt a gazdálkodó vagyonából megszerzett vagyontárgynak van jelentősége, mely ha a könyvvezetésből nem mutatható ki, akkor annak vételára megtalálható a gazdálkodó pénztáráról vezetett nyilvántartásban, melyről, mivel a cselekmény csak a csődeljárás megindítása, a felszámolás elrendelése esetén büntetendő (a kötelező kérés elmaradását szándékosan nem említem, mert ebben az esetben kizártnak tartom, hogy a hitelezők, értesülnének kielégítésük meghúzásáról, így a nyomozó hatóságok is a bűncselekmény elkövetéséről), a gazdálkodó képviselőjének el kell számolnia felszámolóbiztos felé. Ennek hiányában a jelenleg (3) bekezdésben írt vagyon elrejtésével elkövetett bűncselekmény gyanúja miatt fogja az elkövetőt a felszámolóbiztos feljelenteni, illetve az igazságszolgáltatás a felelősségét megállapítani, bár lehetőség van a pénztárkészlet elvonásának sikkasztásként történő értékelésére, melynek jelentős értékre történő elkövetése esetén az elkövető még súlyosabb büntetési tétellel fenyegetett mint az újonnan megfogalmazott csődbűncselekményben.

El lehet, sőt az elkövetőnek nyilván más bűncselekmény leplezése céljából el is kell titkolnia a bartel révén szerzett vagyontárgyat is, azonban ha ennek léte bizonyítást nyerne, az elkövetőt már adócsalás miatt is felelőségre kellene vonni, melynek megállapítása esetén felmerülhet az a kérdés, hogy ezen eltitkolás nem minősül-e az adócsalás titokban tartásához feltétlenül szükséges, és így büntetlen utócselekménynek.

Elrejtés esetén az elkövető a gazdálkodó nyilvántartásaiban már szereplő vagyontárgyat vonja el a hitelezők elől, mely nyilván csak úgy lehetséges ha azzal sajátjaként rendelkezik és mivel a gazdálkodó elkülönült, a tartozásainak fedezetéül szolgáló, annak képviselőjére így rábizott vagyonáról van szó, ezen cselekményt korábban nyugodt szívvel sikkasztásként értékelhettük.

A megrongálás, megsemmisítés, használhatatlanná tétel véleményem szerint azon barbár magatartás, melyből az elkövetőnek haszna nem származik, - csupán a vesztes gazdasági szereplő indulatát éli ki benne, így a büntetőjogi szankcionálás mellett szánalmat és orvosi felügyeletet is érdemelne - melyre ha a fizetése képtelenné válást megelőzően került sor, korábban lehetőség volt hűtlen kezelés megállapítására.

A b. pont szerint büntetendő a társaság vagyonával rendelkezésre jogosult személy, aki azon legalább eshetőleges szándékkal, hogy a hitelezők kielégítését részben, vagy egészben meghússza, tehát vagyonelemet vonjon el a hitelezők elől, színlelt ügyletet köt, vagy kétes követelést ismer el. Színlelt ügyletet köt az a személy, akinek valós szándéka a szerződő félével egybehangzóan nem a szerződésben megfogalmazott célra irányul, hanem ezen jogcímre alapozva társaság könyvvezetésében feltüntetett vagyon csökkentésére. Ezzel szinte egyenértékű magatartás a kétes követelés elismerése, mely követelés jogalapjának legalább egy része színlelt, hiszen maga az elismerés is része a jogügylet alapjául szolgáló szerződésnek és a szándékos elkövetésre való tekintettel, ennek célja a vagyoni elem átjátszása.

A fenti cselekmény büntetni rendeltsége nem a Btk. mostani módosításnak köszönhető, hiszen a fentiekben megfogalmazott cselekmény alkalmas lehet a Btk. 319.§ -ban megfogalmazott hűtlen kezelés megállapítására, igaz ennek büntetési tétele csak a jelentős értékre történt elkövetés esetén haladja meg a csődbűncselekményét.

Üdvözlöm kell a c., és d., pontokban megfogalmazott azon, már a gazdálkodó fizetése képtelenné válásával fenyegető helyzetben tanúsított magatartás büntetendővé nyilvánítását, mellyel a gazdálkodó vagyonával rendelkezni jogosult az ésszerűtlen gazdálkodás követelményeivel ellentétes módon veszteséges üzletbe kezdéssel, illetve annak folytatásával, az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes más módon csökkenti a gazdálkodó vagyonát, meghússza a hitelezők kielégítését.

E büntetendővé nyilvánítás lelkiismeretes gazdálkodásra kényszerítheti a jogkövető vállalkozókat, viszont értelmezése nem kis fejtörést okozhat az egyes ügyekben eljáró jogalkalmazóknak.

Az ésszerű gazdálkodás fogalmának meghatározása, tekintettel az üzleti életben folyamatosan jelen levő kockázati elemekre, kiszámíthatatlanságra, ezek ügyletenként különböző fokára a jogtudomány művelőinek, a jogalkotóknak, illetve a jogalkalmazóknak egyaránt nehézséget okozhat.

Viszonylag egyértelmű lehet a gazdálkodás ésszerűtlen voltának megállapítása, ha az üzlet már a tervek szerint kisebb bevétellel jár, mint annak ráfordításai. Azonban a jogalkalmazók előtt álló teljeskörű bizonyítás követelményét ezekben az esetekben is megnehezítheti, hogy az ügyletek ésszerűsége indokolható olyan üzletpolitikai fogásokkal is, mint a referenciamunka megszerzése, ügyfélkör építés, melynek ellenbizonyítása elég nehézkes.

A fentieket összefoglalva, a jogalkotó részéről a csődbűncselekmény megalkotásával a hitelezők védelmére fordított kitüntetett figyelem dicséretes, azonban az egyes rendelkezések pozitív hatás kiváltására való alkalmassága felől kételyeim vannak.

A módosítás szerintem nem könnyíti meg a bűnüldözők és ezen jogterületen ítélezők dolgát, melynek köszönhetően e büntető jogszabályok által óvni kívánt társadalmi viszonyok védelme a kívánt céltól eltérően fokozottan a bírák jogalkalmazói megítélésére fog támaszkodni.